

Кіжун Андрій

КОНЦЕПЦІЯ ВІРТУАЛЬНОГО ХОРУ Е. ВІТАКРА В СФЕРІ В КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У МИСТЕЦТВІ.

Робота присвячена розкриттю питання взаємодії індивідуального авторського стилю композитора 20-21 століть та інформаційно-комунікаційних технологій через втілення концепції віртуального хору, та універсалізованих образів хорових творів, їх духовно-етичну спрямованість.

Ключові слова: індивідуальний стиль композитора, модальність, «золотий перетин», віртуальний простір, інформаційно-комунікаційні технології, гармонія цілісності, постмодернізм.

Постановка проблеми, її актуальність. Актуальність теми пов'язана із змінами сучасної музичної дійсності, дослідницькими викликами в естетичному, культурологічному, комунікативному, психологічному аспектах.

Аналіз джерел. Б. Ананьєв, Г. Рід в своїх працях розглядають питання психології мистецтва і художньої творчості, зв'язку між психофізіологічною структурою особистості митця та його схильністю до обрання різних течій і напрямів у мистецтві. Лев Виготський розробляє теорію катарсису в мистецтві та пояснює психологічні механізми зумовленої ним післядії художнього твору. Складність поняття змісту музичного твору в контексті художньої культури розкриває Казанцева Л.П.. Назайкинський Є. В., Максимов В. В., Тверитинова А. В. визначають сутність сучасного поняття шизофонії та його вплив на масову культуру. Холопова В.Н. робить висновки про підсвідомі впливи у сприйнятті музичного змісту. Питанню музикотерапії як інноваційної технології особистісного розвитку присвячені праці Побережної Г., Шабутін С. та Шабутіна І. досліджують теорію закономірностей психотерапевтичного впливу музики на людину, зцілення музикою.

Об'єкт статті та предмет дослідження хоріві твори американського композитора 20-21 століть Еріка Вітакра, об'єднані темою гармонії людини і природи, духовних та творчих проявів людини. **Методи дослідження** – цілісний музикознавчий аналіз, стильовий, семантичний аналіз, дослідження джерел (нотних, аудіо та відеоматеріалів), слухова експертиза, біографічний метод, метод спостереження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підлітком майбутній композитор та диригент був учасником техно-поп-групи (стиль ембієнт), мріяв стати рок-зіркою, захоплювався точними науками. Спів в хорі коледжу при Університеті Невади змінив життя юнака, вплинув на світовідчуття, відкрив в ньому творчу людину. Каталізатором, що викликав внутрішню потребу у творчому самовиявленні та сильний психоемоційний відгук, подібний до ввімкнення світла, став «Реквієм» В.А.Моцарта, а саме його частина «Kyrie».

Перший камерний хорівий твір під назвою «Иди, прекрасная роза» з'явився з-під пера Еріка у 1990 році з присв'ятою керівникові університетського хору Девідові Уеллеру, а оркестрова композиція з кінематографічним сюжетом «Годзила поглинає Лас-Вегас» принесла популярність. Твір «Ghost Train» («Поїзд – привид») для духового оркестру був записаний близько 40-ка разів.

Навчання у знаменитій нью-йоркській Джульєрдській школі дало шанс Еріку студіювати композицію під керівництвом відомих наставників Девіда Даймонда та Джона Корильяно). Джерелом натхнення при створенні інструментальної музики для Вітакра часто були закономірності природи, втілені в числових кодах та пропорціях, – від чисел Фібоначчі до особливостей будови крил комах. Іноді Ерік Вітакр застосовує у програмних хорівих композиціях немусичні звуки задля створення більш

реалістичного художнього образу. До прикладу, в хоровій композиції «Clod Burst» («Злива»), клацання пальцями хористів імітує падаючі краплі дощу.

Вже в перший період творчості Ерік виявив незаштампованість музичного мислення, що виявилось у своєрідному відчутті форми, виконавських можливостей, здатності до творчого експерименту.

На межі 20-21 століть музиканти отримали можливість використовувати сучасні медіатехнології, застосовувати персональний комп'ютер не тільки для прослуховування чи збереження музичних записів, але і для їх створення чи обробки. Інтернет став ключовою технологією інформаційної епохи, призвівши до появи феномену мережевих спільнот, поняття нової «віртуальної реальності».

Новий вид мистецтва дозволив одночасно впливати на усі органи чуття людини з метою досягнення повного естетичного задоволення. Віртуальна реальність надала змогу глядачеві, слухачеві не тільки пасивно сприймати твори мистецтва, а й стати безпосереднім учасником створеного художником фантастично світу.

Сутність творчого експерименту. Американський композитор та диригент Ерік Вітакр (Eric Whitacre) першим в світі почав створювати так звані «віртуальні хори». В рамках його проекту музиканти та вокалісти із різних країн світу заспівали разом, використовуючи відеозв'язок. Ідея виникла у 2009 р. після отримання електронного листа із вміщеним треком з його твору «Сон» у виконанні юної шанувальниці. Зрештою було відібрано 2000 чоловік з 58 країн, які віддалено в реальному часі змогли виконати твір Вітакра, використовуючи звичайні веб-камери, мікрофони і навушники. Допомогу у технічному відтворенні ідеї Ерік отримав від Скотта Хейнса, який об'єднав та синхронізував всі відео, розмістивши їх на каналі YouTube. В концертних програмах з творів Е. Вітакра зустрічається кілька варіантів втілення цієї глобальної ідеї звучання голосу людства, як прекрасної одухотвореної частини універсуму. Якщо на початку вокалісти з різних країн, народів і континентів співали лише за допомогою відео-

конференції у «Skype», згодом композитор застосував синтез живого хорового та сценічного виконання у відеотрансляції.

На наступному етапі звучання віртуального хору було збагачене створенням тематичного відеокліпу, або вокально-симфонічної партитури (варіанти твору «Годзила в Лос-Анджелосі», саундтреків до кінофільмів в співавторстві з Хансом Ціммером («Початок», «Пірати карибського моря», реж. К.Нолан).

В епоху постмодерну, музика стає видовищем, продуктом масового споживання, для якого властиві полістилістика та поліжанровість, стирання кордонів між «високим мистецтвом» та кітчем. Сам Вітакр, отримавши фахову освіту, не вважав себе достатньо «класичним» композитором. Зближенню жанрів, а нерідко і їх синтезу сприяв розвиток звукозапису, що відкрив можливість для роботи з семплами (використанню і поєднанню в рамках однієї композиції різних попередньо записаних звуків).

Композиція «Політ до Раю» з музичного альбому «Втрачений рай» Е. Вітакра була адаптована для четвертої версії віртуального хору, до складу якого ввійшло вже 8000 виконавців з 101 країни світу (серед них нові учасники з Ірану, Сирії, Ливану, семи африканських народностей). Це оригінальний зразок поліжанрового та полімистецького синтезу, складовими якого є віртуальний простір, звучання електронних інструментів, естрадного ударного біту та класичного мішаного хору з соло сопрано (дружина композитора, співачка Хіла Плітман). Ефект присутності диригента і виконавців досягається зведеним звучанням відеозаписів їх окремих треків, що транслюються одночасно, та є учасниками сюжетної лінії твору (образи людей, що визирають з вікон будівель, співаючи та диригуючи).

Вся хорова творчість композитора за образно-тематичним рядом, духовно-етичною спрямованістю, стильовою єдністю, виконавськими засобами уявляється макроциклом, що складається з ряду мікроциклів.

Образний зміст творів Вітакра спрямований на розкриття гуманістичної концепції людини в різних модусах – людини мислячої, діючої, граючої (творця). Найбільш популярні в останні роки хорові мініатюри входять до циклу «Симфонія вітру» («Злива», «Осіньне золото», «Кінь», «Шумливі колеса радості», «Жовтень», «Сон», «Колискова»).

Для творів Вітакра характерні сконденсованість змісту, універсальність образів, розуміння високого етичного значення мистецтва поряд із розважальною функцією. Втілення тем, образів, ідей через звернення до архетипу хоралу, його смислової багатозначності. Для творчого стилю Вітакра властиві глобальність засобів втілення, синтез традиційних засобів та форм хорового мистецтва і новаторських прийомів, високотехнологічних засобів втілення з метою популяризації результатів творчості.

Цікавими та репертуарними є такі твори, як «Хлопець і дівчина», «Алелуїя», «Надобраніч, місяцю», «ІІ священні злети», «Ріка приходить», «Дерева, застигли під вечірнім снігом», три пісні про віру «Надія. Віра. Життя. Любов.». Звукова вербалізація природного ландшафту, ліризація природного простору у світовідчутті властиві для більшості з них. Звертаючись до творчості поетів різних епох Е.Вітакр обирає яскраві, експресивні, сповнені органічного відчуття ритму та музичальності поезії, до того ж наділені філософською глибиною та багатством під текстових смислів. В його поетичному «букеті» твори Октавіо Паса, Емілі Дікінсон, Чарльза Сільвестрі, Роберта Фроста, Федеріко Гарсія Лорки та ін.

Як яскравий представник неоромантизму в музиці другої половини 20 поч. 21 століть композитор робить спроби відродити суб'єктивну виразність, звертаючись до яскравої лірико-психологічної та духовно-етичної спрямованості творів, оригінальних композицій. Вічні романтичні теми природи, космічної гармонії, внутрішнього світу людини з її пошуком ідеалу характерні для хорових творів Е.Вітакра в їх багатовекторному

розкритті, розгортанні художнього змісту в лоні одного глобального образу через індивідуальну авторську інтерпретацію .

Твори пейзажно-філософського, споглядально-ліричного характеру об'єднують певні риси творчого письма композитора. Серед найзнаковіших варто виділити діалогічність, просторовість, стереофонічну об'ємність, великий регістровий діапазон; гармонічну барвистість та терпкість, багатоманітність сонорних комплексів, схильність до варіантного розвитку, акордових кластерних «грон», сольні епізоди сопрано в високому регістрі. Це також застосування прийомів фактурного ущільнення та розрідження, схильність до діатоніки, насиченості звучання. Сонористичні партитури хорових творів сповнені динамічних ефектів, гри світлотіні, спалахів світла, марева, «дихаючої» фактури з ефектами відлуння. Довільні зміни темпу, типів фактури, вільне відчуття метро-риму, його перемінність відображає рух думки.

Сучасним є розуміння Е.Вітакра природи тематизму. Теми його творів, (переважно монотеми), є незамкненими епізодами, чи фрагментами музики, що мають узагальнене значення, сукупно виражаючи зміст. Інтонаційно-тематичні функції теми розпилені, розсереджені в творі в цілому, чи його частині. Такий тип тематизму здатний створювати глибинні, підтекстові шари змісту співіснуючи в одному художньому творі з концентрованим тематизмом.

Нові уявлення сучасних композиторів про час і простір в музиці, структурна і змістовна насиченість розгортання образу, зростання ролі метро-ритму у формоутворенні при перевазі вільно-змінного метру; свобода метро-ритмічного розвитку, неквадратність, поліметрія, поліритмія характерні для музичної мови Еріка Вітакра У своєму композиторському мисленні автор синтезує жанрові елементи середньовічних хоралів, збагачуючи їх семантичне поле сонорними пейзажами, портретами універсального лірико-філософського звучання, символікою поетичного

слова, елементами театралізації, ніби замикаючи у гармонічне коло універсуму надбання багатьох епох та історичних стилів.

Твори Вітакра високоемпатійні. Емпатія в синтетичних театралізованих, видовищних жанрах мистецтв найбільш дієва тому, що в процесі виконання, слухання, споглядання відбувається ототожнення автора, виконавців та слухачів з образами в творах. Катарсичні властивості має і образно-емоційний стрій твору, характер висловлювання, цінність якого визначається завдяки можливості захопити, торкнутися серця, думки, уяву. Чудовою рисою творчого стилю Еріка є збалансоване поєднання з одного боку інтелектуалізму, прихованого в глибоких за задумом та естетичним переживанням «пейзажних» творах; з іншого – романтичної експресії, живописності «дихаючої» фактури, барвистості сонорно-алеаторичного звукового полотна, свіжості гармонічної мови. Одним з джерел такої збалансованості є захоплення точними науками, бажання відтворити в ряді творів певні геометричні структури в області форми, втілити в драматургії розвитку думки закони «золотого перетину».

Застосування сучасної модальної системи в хорових творах Уїтакера, фактурні прийоми подібні до манери роботи з масляними фарбами, як елемента нового мислення та засобу виразності в роботі художника епохи Відродження (можливість внесення змін в картину протягом тривалого часу, згущення та варіювання прозорості шару, легкість змішування фарб для досягнення об'єму та просторовості). Аналогія виникає і при порівнянні синтезу тонально-гармонічної та модальної систем в творах композитора та застосування Леонардо в перехідний період темпері і масляної фарби.

В творі «Коли Давид почув» для мішаного хору та фортепіано втілюється ідея діалогу Бога та людини, що розкривається через трактування рядків Святого письма композитором. Серед собливостей метричної будови твору символічне уникання виставлення метру, як образу мовлення вічного Бога, яке перебуває поза часом. Початок біблійної оповіді на основі

фрагменту з книги пророка Самуїла (2 :16-18), співпадає з появою метру та сприймається як початок часу, а розвиток думки в часі показаний через дроблення від великих до мілких тривалостей, поступове ущільнення фактури, гармонічну активність.

Вільна структура твору з ефектом поступенного розгортання і згасання, обертонові хвилі, висхідний гамоподібний «віяловий рух» в усіх голосах кластерами (з 8-11 голосів) на шляху досягнення кульмінації, секундові «грона», що виникають через зчеплення суміжних тризвуків, надають твору відчуття імпровізації. В акордовій будові автор задля необхідності згущення чи розрідження звукового потоку застосовує подвоєння будь-якого звуку чи ряду звуків комплексу (від 16 –19 звуків). Поліритмія як і алеаторичні кластерні нашарування у голосах викликані змістовно-образною потребою. В коді фактурно-динамічне затухання, смислові паузи, зчеплення незаповнених квінт символізують незавершеність вічного діалогу (символи простору, недомовленості, невичерпності).

В більшості хорових композицій Е.Вітакра представлені властиві для сучасного періоду пісенно-декламаційний, імпровізаційно-медитативний типи мелодики мотивного типу, мотиви-імпульси, як і вертикалізація мелодійних елементів та горизонталізація гармонічних інтервалів. З точки зору акордики помітне застосування нетерцієвої структури (квартакорди, акорди секундового складу, нонакорди) та тенденція до ускладнення акордової вертикалі до дев'яти – дванадцятизвучних акордів. Це явище спостерігається у таких творах, як «Мрії Леонардо про літаючу машину», хорових мініатюрах «Сон», «Алелуїя», «Світло і золото», «Нічна вода», «Колискова», «Жовтень» та ін. поряд із змішуванням модальності та тонально-гармонічної систем. Сукупність вищенаведених факторів свідчить про прояви синтезуючого мислення композитора на тлі сучасних тенденцій в світовій музиці.

Висновки. Взаємодія історичних жанрово – стильових засобів, їх діалог з сучасністю відбувається через трансформацію впливів глобалізованого культурного соціуму у індивідуальних авторських стилях композиторів 20 – поч. 21 століть. Одним із негативних наслідків третьої інформаційної революції, що зумовила появу віртуальної реальності та нового типу слухача, є поява шизофонії (автор терміну Реймонд Мюррей Шафер). Відсутність кореляції між слуховими враженнями та джерелом звуку, що призводить до оцінки лише сонористичних властивостей та зростання автономії слуху, розладу природних зв'язків органів чуттів.

Як вирішує цю проблему завдяки музичній творчості Вітакра, музика якого в сьогоденні у живому та віртуальному еквівалентах б'є рекорди популярності і репертуарності серед багатомільйонної різновікової та багатонаціональної аудиторії? Якщо за критерій мистецтва прийняти здатність викликати відгук у інших людей, то, безперечно, потрібно визнати факт широкої популярності музики Е.Вітакра. Слухацька аудиторія неодноразового лауреата «Греммі», одного з найпопулярніших композиторів світу в жанрі камерної хорової музики примножується в геометричній прогресії завдяки засобам масмедіа та досягненням інформаційно-комунікаційних технологій.

Про це свідчать багаточисельні яскраво-емоційні та філософські дописи, рецензії, відгуки та висловлювання слухачів і учасників проекту віртуального хору у соцмережах, інтерв'ю періодичним онлайн виданням, які викликають живе зацікавлення та бажання самому торкнутися цього явища. У відгуках відвідувачів концертів та слухачів підкреслюється цілющий медитативний вплив музики композитора Е.Вітакра, яка на глибокому підсвідомому рівні допомагає відновлювати гармонію. Це відбувається завдяки задоволенню від співучасті у сумісному співі як шляху до зцілення, тобто цілісності духу, душі і тіла. Закон «золотого перетину» є символом глибокої єдності всіх предметів та явищ всесвіту створених за

цим законом. Кожна людина-виконавець, слухач-інтерпретатор має відтворити його у законах будови твору, гармонії сприйняття та втілення, як моделі творчо перетвореного всесвіту композитора.

В своїй творчості композитор подолав дефіцит ціннісно-етичного початку, як і проблему зрозумілості, доступності і природності музичної мови сучасної музики. Романтична та духовна спрямованість світогляду композитора, відчуття потреби сучасників у нових, глобалізованих формах художньої комунікації привела до появи визначного проекту – віртуального хору в опорі на набутий соціально-історичний та художній досвід творчих пошуків поколінь видатних митців (Л. ван Бетховена, Г. Малера, О. Скрибіна, М. Леонтовича та ін.).

Отже, хоча як сучасний композитор Ерік Вітакр застосовує новітні технології, засоби медіа-мистецтва (комп'ютерна графіка, анімація, віртуальна реальність, відео-арт, інтернет), – образи його творів живі, людяні, присвячені красі землі, натхненним мріям людини. Вони допомагають і слухачам і виконавцям набувати планетарної свідомості, відчувати любов до творіння, відповідальність за збереження усього живого на землі, а в першу чергу за життя людини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Бернерс-Лі Т. Заснування Павутини: З чого починалася і до чого прийде Всесвітня мережа / Перекл. з англ. А. Іщенка. — К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. — 207 с.
2. Ерік Вітакр. Музичні сезони. [Електронний ресурс.] Режим доступу: <https://musicseasons.org/erik-uitakt/>
3. Ерік Вітакр. Композитор. Диригент. Орактор. [Електронний ресурс.] Режим доступу: <https://ericwhitacre.com/music-catalog/satb-choral/fly-to-paradise>
4. Казанцева Л. П. Содержание музыкального произведения в контексте художественной культуры. – Астрахань: ГП АО ИПК «Волга», 2005. 111 с.
5. Максимов В. В., Тверитинова А. В. Шизофония — опасная аномалия или «защита»? // Аудиокультура в образовании, СПб, Санкт-Петербургская Акмеологическая Академия, 2000
6. Медіа-культура особистості: соціально-психологічний підхід / За ред. Л. А. Найдюнової, О. Т. Барішпольця. — К.: Міленіум, 2009. — 440 с.
7. Медушевский В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки / В. Медушевский. – М. : Музыка, 1976. – 342 с.

8. Морзе Н. В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій [Текст] / Н. В. Морзе. – К.: Видавнича група ВНУ, 2006. – 352 с
9. Назайкинский Е. В. Стил ь и жанр в музыке — М., 2003.
10. Побережна, Г. Музикотерапія як інноваційна технологія особистісного розвитку / Г. Побережна. - // Вища освіта України : Теорет. та наук.-метод. часопис. - 2010. - N 3. - С. 87-97.
11. Полисемантическая музыкальная интонация // Музыкальное образование в контексте культуры: Вопросы теории, истории и методологии музыкального образования: Материалы науч.-практич. конференции / РАМ им. Гнесиных. – М., 2002. С. 217-225.
12. Холопова В.Н. Область бессознательного в восприятии музыкального содержания. М., 2002.
13. Шабутін С., Хміль С., Шабутіна І. Зцілення музикою. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2008.

Андрей Кизюн. Концепция виртуального хора Э.Витакра в сфере коммуникационных процессов в искусстве. Научный руководитель – методист ХМК им. В.И.Зарембы, преподаватель-методист Беляева Т.А. Хмельницкий музыкальный колледж им. В. И. Зарембы. Статья раскрывает особенности взаимодействия черт индивидуального стиля композитора 20-21 столетий и информационно-коммуникационных технологий через воплощение концепции виртуального хора и универсализованных образов хоровых призываний, их духовно-этическую направленность.

Ключевые слова: индивидуальный стиль композитора, модальность, «золотое сечение», виртуальное пространство, информационно-коммуникационные технологии, гармонія целостности, постмодернизм.

Andrey Kizyun. The concept of E.Vitakra virtual chorus in the sphere of communication processes. Scientific adviser-educator Belyaeva T.A. Khmel'nitsky Music School named after V.I.Zarembo. The article discloses features of manifestation and functioning of composer's individual style of 20-21 centuries and information and communication technologies through translating a vision of virtual choir and choral works' universal images, its spiritual and ethical focus.

Keywords: composer's individual style, modality, Golden Ratio, virtual space, information and communication technologies, coherence harmony, post-modernism